

HC 6A, 18-12-2017: Levering vorderingen op naam en derdenbescherming

Het geld dat bij 'debiteuren' staat op de balans van een bedrijf kan omgezet worden in liquide middelen. De meest voor de hand liggende manier hiervoor is een lening nemen bij de bank (de vorderingen dienen dan als object van zekerheid). Tevens is het mogelijk om naar een factoringmaatschappij te gaan, in dat geval worden de vorderingen gecedeerd. De factoringmaatschappij zorgt vervolgens voor de inning van de vorderingen. Tevens is er een mogelijkheid om de vorderingen direct cash uit te laten betalen door middel van securitisation (door investeerders).

Het vorderingsrecht kan als vermogensrecht overgedragen worden

Een vordering is een persoonlijk recht. Veel vorderingen zijn afkomstig uit contracten. Ook is het mogelijk dat een vordering een object is van een goederenrechtelijk recht. Het vorderingsrecht als vermogensrecht kan overgedragen worden.

Het overdragen van een vordering (cessie)

Het overdragen van een vordering wordt 'cessie' genoemd. De 'eigenaar' van de vordering wordt 'cedent' genoemd en degene aan wie de vordering wordt sovergedragen wordt cessionaris genoemd.

De overdracht van de vordering is een derivatieve wijze van eigendomsverkrijging. Het recht gaat over zoals het bestond (ongewijzigd) in de macht van de vervreemder. Het kan zijn dat er een afhankelijk recht verbonden is aan de vordering. Een voorbeeld van een afhankelijk recht dat verbonden kan zijn aan een vordering is een pandrecht of hypotheekrecht ex art 3:82 (zekerheidsrecht). Bij het overdragen van de vordering gaat het afhankelijke recht automatisch mee over.

Voorvereiste

Een vordering is een goed, het wordt overgedragen door art. 3:84. De levering wordt in het geval van levering van een vordering aangeduid als cessie. Voordat men aan de overdracht toekomt moet een voorvereiste aanwezig zijn. Het voorvereiste is de overdraagbaarheid. De overdraagbaarheid van een vorderingsrecht kan uitgesloten worden ex art. 3:83 lid 2.

HR 17 januari 2003, NJ 2004/281 (Oryx/Van Eesteren)

In het arrest Oryx/Van Eesteren had Elands een vordering op EVN. Er was tussen Elands en EVN een onverpandbaarheidsbeding overeengekomen. Het was verboden om vorderingen zonder toestemming van EVN aan een derde te cederen, verpanden of onder in eigendom over te dragen in een bepaalde titel. Elands verpandde de vordering aan Oryx. Oryx had vervolgens een pandrecht op de vordering van EVN. Het pandrecht kwam hier niet tot stand ondanks het feit dat er voldaan was aan alle vereisten, want het pandrecht was in casu onoverdraagbaar. Oryx gaf aan dat hij niet wist van de onverpandbaarheid van de vordering en dus te goeder trouw was. De vraag was nu of Oryx beschermd kan worden. Art. 3:88 kan alleen toegepast worden als het gaat om beschikkingsonbevoegdheid. Elands was hier beschikkingbevoegd. Het ging erom dat de vordering als zodanig niet vatbaar was voor de verpanding. Art. 3:88 bood hier geen uitkomst. Er kon hooguit een beroep op art. 3:36 worden gedaan.

HR 21 maart 2014, NJ 2015/167 (Coface)

Er was een contract tussen Intergamma en AFK Holland. In de voorwaarden van Intergamma stond een cessieverbod. De contractuele relatie tussen Intergamma en AFK Holland veranderde in Intergamma en AFK Duitsland. AFK Duitsland had een financieringsarrangement met Coface (de vorderingen van AFK Duitsland op Intergamma werden gecedeerd aan Coface). Het financieringsarrangement liep af op 1 maart 2009. Intergamma betaalt per ongeluk na 1 maart 2009 aan AFK Holland. Coface stelt zich op het punt dat er niet bevrijdend was betaald. Intergamma moest namelijk niet betalen aan AFK Holland, maar aan Coface. Intergamma beroept zich vervolgens op het onoverdraagbaarheidsbeding. De vraag was vervolgens of het in casu ging om een onoverdraagbaarheidsbeding zoals opgenomen in art. 3:83 lid 2.

Uit de tekst van het beding volgt, volgens Coface, de belofte dat de vordering niet zal worden overgedragen. Het is geen onoverdraagbaarheidsbeding. De Hoge Raad zegt hier dat de regel uit Oryx nog steeds geldt. Tevens zegt de Hoge Raad dat het voor cessionarissen wel relevant is om te weten of een vordering onoverdraagbaar/onverpandbaar is. De cessionarissen zijn niet betrokken bij de totstandkoming van het contract. Het voorgaande maakt dat een onoverdraagbaarheidsbeding niet vanuit de subjectieve variant (Haveltex) uitgelegd wordt (ondanks het feit het een contract betreft tussen Intergamma en AFK Holland). Hier moet er een uitleg worden gegeven naar de objectieve maatstaven. Indien er twijfel bestaat, dient men in de verbintenissenrechtelijke sfeer te kijken. Wanneer men van mening is dat het goederenrechtelijke werking heeft,

moet dit voldoende duidelijk aanneembaar worden gemaakt. Als het voorgaande niet lukt zal de rechter aannemen dat het verbintenisrechtelijke werking heeft (dus dat wel overgedragen kan worden, maar dat het niet mag).

Het antwoord op de vraag of het beding goederenrechtelijke werking heeft (zoals deze is bescherming op de sheet) is 'neen'. In casu staat in het beding niet dat de overdracht van de vordering niet kan. Het is hier niet zodanig duidelijk dat men kan spreken over een goederenrechtelijke werking. De Hoge Raad heeft aangegeven dat men in geval van twijfel in de verbintenisrechtelijke modus dient te blijven.

Twee mogelijkheden om een vordering te leveren

Men heeft twee mogelijkheden om vorderingen te leveren. De eerste mogelijkheid is opgenomen in art. 3:94 lid 1 (openbare cessie). Hierbij wordt er een mededeling gedaan aan de debitor cessus. De tweede mogelijkheid betreft de stille cessie ex art. 3:94 lid 3. In geval van een stille cessie weet de debitor niets (bij een stille cessie is de registratie en de authentieke akte niet kenbaar voor derden). Doordat er niets bekend is bij de debiteur, betaald hij aan degene die hij als schuldeiser beschouwd. Die levering kan ex art. 3:94 lid 3 niet worden tegengeworpen tegen de debiteur (dus als de debiteur betaald aan degene die hij als schuldeiser mocht beschouwen, betaald hij bevrijdend). Indien de debiteur op een andere wijze dan een mededeling op de hoogte is geraakt van het feit dat er sprake is van een levering van de vordering, moet de debiteur alsnog aan de oorspronkelijke schuldeiser betalen.

Indien het gaat via een onderhandse akte moet het geregistreerd worden in een door de belastingdienst bijgehouden register dat niet openbaar is. Door die registratie wordt de dagtekening gegarandeerd (dat het zeker is dat er op die dag een registratie was).

De formulering van een cessieakte

De Hoge Raad is soepel als het gaat om de formulering van een cessieakte. Dit blijkt uit het volgende arrest:

HR 29 juni 2001, NJ 2001/662 (Meijs q.q./ Bank of Tokyo):

Het bedrijf Kuron had een financieringsrelatie met Bank of Tokyo, met de verplichting tot verpanding. Kuron krijgt vervolgens financiële problemen, Kuron kreeg vaker de verplichting tot verpanding. Kuron stuurde een fax naar Bank of Tokyo met een lijst waarin de vorderingen van Kuron werden opgesomd. Bank of Tokyo laat het lijstje van Kuron registreren bij de belastingdienst. Vervolgens gaat Kuron failliet. Bank of Tokyo stelt dat ze een pandrecht hebben. Bank of Tokyo laat het geregistreerde lijstje zien aan de curator van Kuron (Meijs q.q.). In het lijstje staat echter nergens dat er een pandrecht is. De vraag is dus of er een pandrecht is. De Hoge Raad zegt dat het voldoende is dat in de akte gegevens zijn opgenomen dat het duidelijk is dat de akte binnen de specifieke context bedoeld is voor verpanding.

HR 16 mei 2003, NJ 2004/183 (De Liser de Morsain/Rabobank), bepaaldheidsvereiste

Rabobank Rijswijk kreeg een fusie met Rabobank Den Haag. Alle vorderingen van Rabobank Rijswijk werden overgedragen aan Rabobank Den Haag (via cessie). De Liser de Morsain had de overeenkomst van achterstelling (jegens Rabobank Rijswijk) geschonden. Morsain kreeg betaald in strijd met de afspraken, er ontstond een vordering jegens Morsain. Vervolgens werd Morsain aangesproken door Rabobank Den Haag. Morsain verzette zich hiertegen. De vraag was hoe bepaald moest worden wat de 'onduidelijke' bepaling voor betekenis had. Morsain stelde zich onder andere op het standpunt dat zijn naam niet was opgenomen in de akte. De Hoge Raad geeft aan dat gecedeerde vorderingen geen namen hoeven te bevatten. Als men, eventueel via administratie van de bank, er achter kan komen (eventueel achteraf) om welke debiteuren (vorderingen) het gaat, is dat in principe voldoende.

Levering bij voorbaat (vorderingen)

Bij een levering bij voorbaat dat om toekomstige vorderingen gaat, bestaat er nog geen vordering. De mededeling wordt dan dus lastig (akte en mededeling). Bij een geregistreerde onderhandse akte zou het eventueel wel mogelijk kunnen zijn door te zeggen dat alle bestaande en toekomstige vorderingen worden overgedragen. Maar het opnemen er van in een geregistreerde onderhandse akte wordt beperkt in art. 3:94 lid 1. Het kan alleen wanneer de rechtsverhouding waaruit de vordering voortvloeit al bestaat.

HC 6B, 20-12-2017: Gemeenschap

Zaaksvervanging (art. 3:167 BW)

Een voorbeeld van zaaksvervanging ex art. 3:167 is het volgende. Als er een gemeenschappelijke auto is waarmee een auto ongeluk wordt veroorzaakt door een aanrijding van een derde, neemt de vordering die dan ontstaat de plaats in van de auto ex art. 3:167. De vordering op het geld zal dan op dezelfde manier tot de gemeenschap behoren.

Bij twee deelgenoten die een auto in gemeenschap hebben geldt feitelijk één eigendomsrecht. In een dergelijk geval zijn twee partijen gezamenlijk gerechtigd tot dat eigendomsrecht. De twee partijen oefenen dan gezamenlijk de rechten uit die besloten liggen in het eigendomsrecht. De bevoegdheden kunnen doorgaans niet op hetzelfde tijdstip gebruikt worden, er is daarom een regeling nodig (titel 3.7).

Beheer

Onder 'beheer' zoals opgenomen in art. 3:170 vallen ook beschikkingshandeling (bijvoorbeeld vervreemding). Als de beschikkingshandelingen passen in een normale exploitatie, wordt het gewoon aangemerkt als beheer.

Wanneer iemand zelfstandig bevoegd is, wordt aangenomen dat er vertegenwoordigd wordt gehandeld. Bijvoorbeeld in het geval van onderhoud kunnen ook rechten en verplichtingen in het leven geroepen worden voor de deelgenoot die niet heeft gehandeld. Wanneer er niet vertegenwoordigend wordt opgetreden, worden de lasten alsnog gedeeld ex art. 3:172.

De regelingen die de deelgenoten bij overeenkomst vaststellen hebben goederenrechtelijke werking ex art. 3:168 lid 4. De rechtsverkrijger is dus gebonden aan de afspraken. Doordat de afspraken tussen de deelgenoten derdenwerking hebben, is het voor derden relevant om te weten wat die afspraken inhouden. Als het gaat om een registergoed, dient het te worden ingeschreven op grond van art. 3:17 lid 1. Wanneer het niet om een registergoed gaat, kan een derde de gemaakte afspraken tussen de deelgenoten niet opzoeken.

Overdragen van een aandeel

Op grond van art. 3:175 kan men in beginsel, zonder overleg met de deelgenoot, zijn of haar aandeel overdragen. Dit is anders wanneer uit de rechtsverhouding anders voortvloeit. Een voorbeeld van het laatste is dat een partner uit een huwelijk zijn deelgenootschap in het bed overdraagt aan een derde.

In het geval er beslag wordt gelegd op een aandeel, gelden de beperkingen niet voor de schuldeiser ex art. 3:175 lid 3. De wetgever heeft hier de schuldeisers willen beschermen.

Bijzondere gemeenschappen

Tijdens het bestaan van bijzondere gemeenschappen is afdeling 3.7.2 niet van toepassing. Wanneer een bijzondere gemeenschap wordt ontbonden (en de bijzondere gemeenschap is nog niet verdeeld), dan is titel 3.7 van toepassing.

In een bijzondere gemeenschap is het wel mogelijk dat een deelgenoot een aandeel laat verpanden of verhypothekeren. Het is wel mogelijk, maar voor de hypotheekhouder is het vervolgens niet mogelijk om het te executeren ex art. 3:190 lid 2.

Positie van de schuldeisers voor bijzondere gemeenschappen

Stel: het gaat om een ontbonden VOF. Deze VOF heeft veel schulden waarbij gemeenschapsschuldeisers zijn betrokken. Tevens zijn er privéschuldeisers ten aanzien van de VOF. Voor beide schuldeisers geldt een andere positie. De privéschuldeisers maken geen aanspraak op afzonderlijke goederen ex art 3:190 lid 1, in beginsel wel op het aandeel als zodanig ex art. 3:191 lid 1. Verhaal op afzonderlijke goederen is wel mogelijk ten aanzien van de gemeenschapsschuldeisers ex art. 3:192.

Stel dat A en B samen een gemeenschap hebben, het gaat om een ontbonden VOF. Er is een pand aanwezig van € 100.00,-. Ook is er een schuld aanwezig van € 75.000,-. Privéschuldeiser X heeft een vordering op B. Y is gemeenschapsschuldeiser, Y kan zich verhalen op afzonderlijke goederen en dus onder andere op het pand van € 100.000,-. Y krijgt hiermee € 75.000 volledig vergoed. X zal in casu enkel recht krijgen op de helft van € 25.000, dus € 12.500,- (de deelgenoten zijn gelijkelijk gerechtigd).

Het einde van de gemeenschap

Het blijven in een gemeenschap is niet verplicht. Ook een persoon met een beperkt recht op een aandeel (bijvoorbeeld iemand die een pandrecht heeft) kan een einde maken aan de gemeenschap door bijvoorbeeld verdeling te vorderen ex art. 3:178. De verdeling kan goedschiks ex art. 3:183 of kwaadschiks ex art. 3:185.

HR 12 juli 2013, NJ 2013/490 (Van der Star/Beuving c.s.)

Beuving koopt een woonhuis op Texel. Van der Star is de buurman. Er moest bij de bewoning van de woning sprake zijn van landbouwwerkzaamheden (bestemming). Beuving koopt het samen met Van der Star, Van der Star houdt zich bezig met landbouw. Beuving vergoed alles. Na een tijd gaat het niet meer goed tussen Beuving en Van der Star. Star vordert de helft van de opbrengst. De rechter geeft aan dat art. 3:185 niet als limitatief moet worden opgevat. In casu is er sprake van een bijzondere situatie. Goederenrechtelijk kon men spreken van een gemeenschap, maar gezien de onderlinge relatie was het volgens de rechter niet mogelijk dat Star de helft van de opbrengst zou krijgen. De rechter overbedeeld hier de hele woning aan Beuving, zonder dat Star een overbedelingsvordering krijgt.